

Karszt- és barlangkutatói

TÁJÉKOZTATÓ

Kiadja a
Magyar Karszt- és Barlangkutató
Bizottság

Kézirat gyanánt

BUDAPEST
1961

Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége
Budapest, V., Szabadság tér 17.

A MAGYAR KARSZT ÉS BARLANGKUTATÓ BIZOTTSÁG
T Á J É K O Z T A T Ó J A

1961. március

Készül a MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT felkérésére, a karszt- és barlangkutatók eseményeinek rögzítése és ezeknek a tagsággal való ismertetése céljából.

Kedves Bizottsági és Társulati Tagok!

Kedves Olvasóink!

Most, amikor új köntösében másodszor kapják kézhez TÁJÉKOZTATÓNKAT mi is szeretnénk bemutatkozni, «a Tájékoztató Szerkesztősége». Folyó évi február hó 8.-án történt megbeszélés alapján a szűkebb szerkesztőség tagjai a következők: Barátosi József, dr. Dénes György, Kárpátiné Radó Denise, Barátosi Piroska, Buda György, Hanga Mária. Szerkesztőségünket egészíti ki a felelős kiadó dr. Hegedüs Gyula, az egyes rovatok vezetői, és az Ifjúsági Bizottság küldöttei. A Társulat 1961. II. 15-i választmányi ülése is ezeket a személyeket vette tudomásul.

Valójában pedig a felsoroltaknál sokkal nagyobb az a gárda aki a Tájékoztatót szerkeszti. Mi úgy gondoljuk, hogy az igazi szerkesztőség maga a TÁJÉKOZTATÓ «olvasó tábora». A mi munkánk nem lenne jó, és nem is lehet jó, ha a tagság nem segít apró cikkekkel, jelentésekkel, beszámolókkal. A szerkesztőségünk tehát arra kéri olvasóit, tagtársait, hogy segítse munkánkat, forduljon hozzánk mondanivalójával, kérdéseivel. Válgják mindaz közkincsünké, amit tagtársaink külön-külön tudnak. Ezt szeretnénk a Tájékoztatón keresztül elősegíteni, megvalósítani.

Szeretettel köszöntjük Olvasóinkat és egyben megértő segítségüket is kérjük. Ez a lapunk éppen március 21-én jelenik meg, a tavasz első napján és a Tanácsköztársaság kikiáltásának évfordulóján. A megújulás napja ez, higgyük, hogy a magyar barlangkutatók is megújulva haladhat most már célja felé.

S z e r k e s z t ő s é g.

A kiadvány sokszorosítását a Művelődésügyi Minisztérium Kiadói Főigazgatósága 537./1961 szám alatt engedélyezte.

Szerkesztő: BARÁTOSI JÓZSEF

Felelős kiadó: Dr. HEGEDÜS GYULA

Lektorok: Dr. Dénes György és Kárpátiné Radó Denise

A sokszorosítást az MTESZ sokszorosító osztálya végezte.

Budapest, 1961. március hó
Készült 800 példányban

AZ MKBT VÁLASZTMÁNYA ÜLÉST TARTOTT 1961. II. 15.-én.

Az 1961. évre megválasztott «választmányi ülés» most jött össze először. A választmány VI csoportra és 24 pontra bontott anyagot dolgozott fel. Hosszu és alaposan bíráló viták ellenére érzett a három és félórás választmányi ülés munkáján, hogy a Társulat tagjai mind több megértéssel segítik egymás munkáját és a féltékenykedés helyett a közös célok elérését tartják legfontosabb feladatuknak.

A választmány jelentősebb határozatai, illetve a fontosabb, tudomásul vett, társulati és bizottsági munkák a következők voltak:

Kétórás vita után jóváhagyólag vették tudomásul a szerkesztőbizottságoknak azt a tervét, hogy ebben az esztendőben legalább három féle kiadványt szeretnénk megjelentetni: 1/ az 1960 év Évkönyvét, 2/ negyedévenként megjelenő Karszt- és Barlangkutatók Lapját, 3/ a lehetőleg 10 alkalommal megjelenő «Tájékoztatót». Ezen kívül ha lesznek igénylők, a tanfolyamokon vagy szaküléseken elhangzó előadások különkiadásáról is szó lehet. Az évkönyvnek 10.-Ft, a Karszt- és Barlangkutatók Lapjának 4.-Ft lenne az ára, az előadásokat önköltségi áron adnánk.

Adminisztrációnk megjavítása és meggyorsítása érdekében Szász Imrénén kívül még egy néhány munkaórán foglalkoztatott fizetett személyt alkalmazunk. Ő kezelné a kiadványokat, könyvtárunkat és gyűjteményünket, ő látná el a gazdasági titkár irányítása szerint a pénztárosi teendőket.

Kéri a választmány a csoportvezetőket és ezuton a tagságot is, hogy társainkat is biztatva minél több társulati és bizottsági ülésen vegyen részt. Legalább arról gondoskodjunk, hogy 1-1 előadás alkalmával minden csoportot legalább egy tagja képviseljen. Ez mondja el otthon a történeteket, mert csak így tudunk kollektíve a társulaton belül «együtt fejlődni.»

Azok akik nyári táborozásukhoz társulati segítyt is igénybe kívánnak venni, legkésőbb április hó 1-ig küldjék be az elnökséghez kérésüket, mult évi munkájuk beszámolóját, és a multban kapott segély elszámolását, végül 1961 évi munkatervüket.

Tánccal, mókával egybekötött összejövetelt rendez március 25.-én, szombaton este, az Ifjúsági Bizottság. Részvételhez meghívó felmutatása kötelező. Meghívót még külön is küldünk.

A «BARLANGNAPOT» Egerben tartjuk meg még az első félév végén.
Rendezzi az IB.

Kutató igazolványok rendszeresítését a választmány elvetette.

Bizottságot szervezett az uj alapszabály-tervezet munkájának előkészítésére. Mindenkit kérünk, hogy gondolatait-írásban-még ebben a félévben közölje az elnökséggel, ha az alapszabály módosítását szeretné.

Lengyelországba tervezett utra 50-en, Csehszlovákiába csak 30-an jelentkeztek. A szükséges kapcsolatokat február-március hónapban kell kiépíteni, hogy idejében kérhessünk utlevelet. A programok részletes kidolgozása folyamatban van.

Az igazolványunkon látható «barlangosok jelvényét» előreláthatólag május közepén lehet majd átvenni, darabja 10.-Ft. Kérjük a csoportvezetőket, hogy ha van ilyen, az előzetes jelentkezőket is vegye számba.

UJ KUTATÓ CSOPORTOK !

A Választmány 1961 február 15-i ülésén négy új kutatócsoport alakulását hagyta jóvá.

Az Esztergomi Bányaiipari Technikum KISZ fiataljai a Dorogi Bányász Barlangkutató Csoport irányítása mellett ismerkedtek meg a barlangkutatással, kapcsolódtak be ebbe a munkába és jutottak arra az elhatározásra, hogy önálló csoportot alakítsanak. A 25 taggal most megalakult «Ifju Gárda» barlangkutató csoport munkáját továbbra is a dorogiak patronálják Benedek Endre főmérnök vezetésével.

A Vasas Természetbarát Egyesület Elektromos Művek osztálya mellett alakult a másik új barlangkutató csoportunk, Órsházi Ágoston vezetésével. A csoport patronálását a Vasas ismertnevű régi barlangkutatója Révész Lajos vállalta.

Dr. Leél Óssy Sándor kandidátus vezetésével a Móricz Zsigmond gimnázium földrajz szakkörének keretében is barlangkutató csoport alakult. Ez a 26 főnyi csoport már 1958 ősze óta működik, kutatás-területük a Budai-hegység barlangjai és a Pilisben az ürömi víznyelő-barlang, melyet az elmúlt évek során már két ízben is újra feltártak. A jövőben a pilisi Kevély-hegycsoport egyes barlangjainak tanulmányozását tervezik.

Negyedik új csoportunk a szentesi Horváth Mihály gimnázium tanulóiból alakult. Tagjai közül az elmúlt években többen is résztvettek a Vörös Meteor barlangkutató-táborain és most már úgy megnövekedett az iskolában az érdeklődés a barlangkutató iránt, hogy 20 fővel önálló barlangkutató csoportot alakítottak. A csoport vezetője Kiss Sándor kémia tanár, az iskola KISZ tanácsadó tanára, a csoport titkára Kiss Sándor gimn. tanuló, az iskola KISZ titkára. A csoport ez év nyarán a kutatótábor létesítését tervezi. Munkájukat továbbra is a Vörös Meteor barlangkutató szakosztály patronálja. (D.Gy.)

FELVÉTELÉT KÉRI. . .

A Vasas TE pécsi Elektromos osztálya mellett barlangkutató csoport létesült Tátrai Péter vezetésével. Az új csoport felvételét kérte a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulatba. A vezetőség a csoport felvételével legközelebbi ülésén foglalkozik. A csoport a tavasszal a Közép-Mecsek hegységben lévő mélyvölgyi barlangban tervez feltáró munkát; most a szükséges felszerelés beszerzésén, összegyűjtésén fáradoznak. (D.Gy.)

B E S Z Á M O L Ó K - T E R V E K !

A Vörös Meteor TE Barlangkutató Szakosztály néhány kutatója a pilisi Kevély-hegycsoport barlangjainak feldolgozásával foglalkozik.

A Nagykevély környékén sok kisebb-nagyobb barlang található, melyek közül a legnagyobb, az Aranylyuk a 100 m-t is meghaladja. Ez a karszt-terület sajátos jelenségeket mutat, melyek földtani és tektonikai helyzetéből adódnak. Bár barlangjai nem nagy méretűek, tanulmányozásuk sok érdekes kérdést vet fel.

Hőszőr a kiskevélyi Mackó barlangot mértük fel, morfológiailag és tektonikailag tanulmányoztuk, kőzetmintákat gyűjtöttünk benne.

Jelenleg a Kevélyek legnagyobb barlangjával, az Aranylyukkal foglalkozunk, amely a Nagykevély és az Ezüsthely közötti nyeregben nyílik. Valószínűleg hévforrás eredetű, de az utólagos hidegvizes hatások és mechanikai változások által erősen megváltoztatott barlang, melynek érdekessége, hogy bejárati szakaszában áttöri a hárshegyi homokkő rétegeket. A barlang képződményei minden különösebb rendszer nélkül: kalcit, borsókő, mésztufa. Utólagosan bekerült homok és agyagos üledékek is találhatóak benne. Feltűnően sok állati csontot leltünk a törmelék között; egy darabot felhoztunk, a szakember jelenkori szarvasmarha csontnak ítélte.

Ugy tervezzük, hogy sorban foglalkozunk a Kevélyek többi barlangjaival is és megfigyeléseinkről végül szeretnénk összefoglalóan beszámolni.

Monostori Miklós- Müller Ernő - Szentés György

(A Társulat vezetősége kéri nemcsak e terv megvalósítóit, hanem a Társulat valamennyi kutatóját, hogy ne csak munkája végén adjon összefoglaló jelentést, hanem részeredményeiről is számoljon be időnként. Gyűjteményt, rajzokat, fényképeket is csatoljanak jelentésükhöz, ezzel sem kell kivárni esetleg több évre elhuzódó munkájuk befejezését).

FOGALMAK ÉS TUDNIVALÓK

a karszt- és barlangkutatáshoz

KÉRDEZZ ! - FELELÜNK !

Barlangkutató alapfoku tanfolyamán elhangzott első előadás kérdéseire válaszok:

Nagymélységbe került kőzeteken milyen változás megy végbe?

Hogyan nevezzük ezeket a kőzeteket?

A mélységi öv nagy hőmérsékleten és nagy vagy kis nyomáson a kőzetolvadékoknak a mag-~~ny~~askőzetekéhez hasonló ásványtársaságát szolgáltatja. A vegyi átalakulás és lassu átkristályosodás itt tulsulyra jut . . . Gneisz, eklogit, granulit, kvarc és kristályos mészkő tartozik ide.

A középső öv közepes nyomáson és hőfokon még törés nélküli, képlékeny átalakulást szolgáltat . . . Csillámpala, amfibolit, kristályos mészkő, kvarcit sőt még gneisz is keletkezik itt.

A felső övben kisebb hőmérsékleten uralkodóan töréses átalakulás jellemző. Pillit, kloritpala, préselt gránit, porfir, agyagpala keletkezik. (Vadász Elemér)

Mi okozta az egyes kőzetek mélybekerülését?

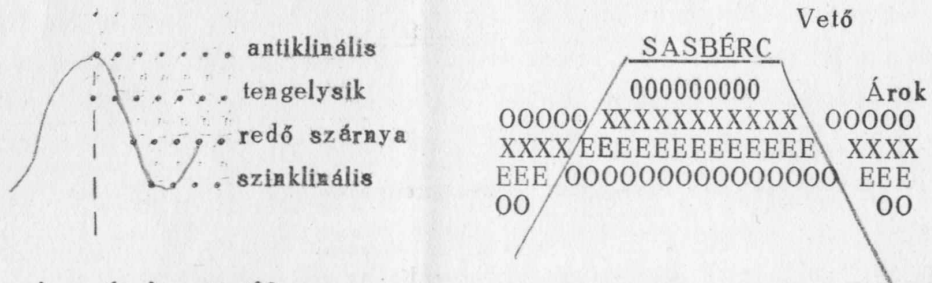
Milyen erők hatnak a Föld szilárd kérgére?

A Föld felszine kőzettani és domborzati szempontból igen változatos. A felszínnek a változatosságát a föld belsejéből származó erők és külső erők idézik elő. A b e l s ő e r ő k közül az eruptív folyamatok és a tektonikus erőhatások a legfontosabbak. A k ü l s ő e r ő k közül a napsugárzás, a víz, a szél és az élőszervezetek említendők. (Papp Ferenc)

Mikozza a földkéreg gyűrődését?

Hogyan osztályozzuk a gyűrődéseket?

A képlékeny szerkezetváltozások mindig az állandó irányú nyomás hatására jönnek létre, midőn a réteg a folytonosság megszakadása nélkül plasztikusan tér ki az erőhatás elől. A rétegek ilyenkor gyűrődnek, ráncolódnak. A képlékeny szerkezetalakulás alapformája a redő. A redők hullámhegyszerű része az antiklinális, hullámvölgye pedig a szinklinális. A rétegek áthajlási vonalában a rétegekre merőlegesen fektetett sík a tengelysík, amelyet a hullámlejtők, a redők szárnyai fognak közre. (Papp Ferenc) A tengelysík állása szerint osztályozhatjuk a gyűrődéseket álló, dőlt, fekvő stb. helyzetre.

Mikor beszélünk vetőről?

Ha egy repedés mentén a szomszédos földkéregrészek egymáshoz képest elmozdultak, törésről beszélünk. A törés menti elmozdulás lehet: a/ lefelé irányuló törés vagy vetődés, b./ vízszintes eltolódás, c/ feltolódás. (Papp F.) (Jobb oldali kép két vetősík mentén feltolódott «sasbércet», illetve a mellette képződött «árkot» mutatja.

Milyen kiegyenlítő munkáról beszélhetünk a külső és belső erők eredményeként?

A külső erők állandóan koptatják a földkéreg domborzatát és a mállásból származó hordalékkal feltöltik a mélyedéseket, a belső erők újabb és újabb egyenetlenséget hoznak létre kéregmozgások, vulkáni kitörések okozásával. Akétféle hatást kiváltó erők eredménye kiegyenlítő egymást, a földkéreg domborzata továbbra is változatos marad.

Miben különbözik a folyóvíz munkája felső, középső és alsó szakaszában?

A folyóvíz felsőszakaszában rombol, bevágódási völgy «V» alakú. Pl. hegyipatakok. A középsőszakaszban a folyó építi is, rombol is, pl. a Duna Budapesten. (A Margit sziget északi részét védeni kell az elhordás ellen, déli része évről évre gyarapodik.) A folyóvíz alsószakasz jellegűnek mondható, ha már csak épít, azaz lerak. Pl. A Duna deltája.

T Á R S U L A T I H I R E K I

Szép munkával zárult a február hónap. Az eseménynaptár mind a 8 pontja megvalósult. Klubnapjaink egyre látogatottabbak. Nem csak a titkárok és tagok találkozója csupán, hanem van bőven mit megbeszélni a tagtársaknak. Mind több és több «közös program» megbeszélése zajlik (a szó legszorosabb értelmében hangos zajjal) le itt. Asztali tenisz, televízió, könyvtár várja a Lenin teremben minden második és negyedik szerdán a tagokat. Most már háznagyunk is van. Ezt a nehéz szerepet mindannyiunk nagy öröme a mi kedves M o h a i B é l a bácsink vállalta el. Egyre többször jelennek meg az ügyvezető társelnökön kívül többi társelnökeink is. Dr. Bertalan Károly, dr. Kessler Hubert, Venkovits István is felkeresik klubnapjainkat és hasznos tanácsokkal látják el a fiatalokat.

A nyári táborok előkészületei még csak lassan folynak, annál nagyobb, élénkebb az érdeklődés a külföldi utak iránt. A csehszlovákiait Révész Lajos, a lengyelországit Török Endre fogja előreláthatólag vezetni. Ausztriába csak azok tudnak egyelőre kijutni, akiket a saját hivataluk küld.

Megmozdultak a kutatócsoportok is. Ezt nem csak a Pálvölgyi Barlang menedékháza körül lehet lemérni vasárnaponként, hanem a kutatócsoportok ma gánéletében is. Az ügyvezető társelnök már több kutató csoportot meglátogatott szűkebb otthonában is, hogy a tagokkal is beszélgethessen. Itt nem csak a múlt évi «Várostervezés» felkereséséről van szó, hanem a Kinizsi bg-kutató szakosztály legutóbbi ülésén, a Vörös Meteor T.E. bg-kutató csoport pénteki klubnapjában és a Műszaki Egyetem bg-kutató csoportjának egyik izgalmas ülésén is részt vett. Az ügyvezető társelnök szeretné a vidéki csoportokat is felkeresni. Nem annyira a környék barlangjait, mint inkább a valóban dolgozó tagokat szeretné látni, velük beszélgetni. Ezért a jövőben a hónap első vasárnapját lehetőség szerint szabadon tartja és kéri a vidéki csoportokat, ha tehetik, ilyen napon jöjjenek egyszer össze és erre az összejövetelre hívják meg őt is közvetlenül.

Az előadó-ülések egyre népesebbek. Februárban a legnagyobb látogatottságu előadást az alapfoku tanfolyamon dr. Dénes György előadása «a barlangok keletkezéséről» ért el, több mint 65-en vettek részt. A 16 budapesti bg-kutatócsoportból 11 képviseltette magát. Igaz, hogy az IB ülésén még több, 13 bg-kutatócsoport képviseltette magát, de létszámuk kevesebb volt.

A választmányi ülés felvetette az alapszabályunk módosítását a következő közgyűlésen. Mindenkit kér, hogy módosító javaslatait írásban küldje meg egy példányban Csók Rémó (Bp.XIII. Sziget-u 27) és egy példányban az ügyvezető elnök (B.J. Bp. I. Lógodi-u 28.) címére.

RÖVID HIREK.

A Lengyelországba készülők szervezőbizottságot választottak maguknak, akik a csoport gondjait nyakukba vették. A bizottság tagjai: Berhidai Gyula, Gráf Andrásné, Hegyesi László tagtársak.

Eddig az alábbi vállalatok fizettek a folyó évre jogi tagdíjat: Mátravidéki Szénbányászati Tröszt, Tatabányai Szénbányászati Tröszt, Oroszlányi Szénbánya Vállalat, Urkuti Mangánércbánya Vállalat, Rudabányai Vasércbánya Vállalat. Uj jogitagdíj előfizetőnk a Ruhaiipari Természetbarát Egyesület (Bp. VII. Alinássi tér 2.) A jogitagdíjat szerzők jelentkezzenek az általuk szerzett jogi tagdíj 50 %-áért, mint közvetlen támogatásért. Egyben felhívjuk a kutatócsoportok figyelmét, hogy magának is szerez aki a társulatnak szerez!

Tagdíjaikat eddig a következő kutatócsoportok rendezték: Ifju Gárda Esztergom, Móricz Zsigmond gimnázium bg. szakköre, Szabó József geológiai technikum, Egri Dobó gimnázium, Műszaki Egyetem, Veszprémi bg-kutató csoport, Mskolci csoport, Térképészeti Intézet bg-csoport.

Májusban megjelennek a jelvények. 1 db társulati jelvény ára 10.-Ft. Már most megrendelhetők a titkárságon.

Az 1959 évről kiadott, első évkönyvünk ára 10.-Ft csak a tagoknak. Nem nyomtattuk túl nagy példányszámban, ezért kérjük a tagokat, hogy még idejében rendeljék meg.

MEGHIVÁS! 1. évi március hó 25-én, 19^h-24^h-ig zártkörű táncos összejövetelt rendez az IB. a VITUKI helységében. Mindenkit szeretettel várnak, meghívóka titkárságon igényelhetők, a belépő ára 5.-Ft. Büfé és «dupla vagy semmi» játék is lesz.

M E G H I V Ó

az MTESZ kebelében működő Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság ezúton is szeretettel meghívja a Bizottság ezévi első önálló vitaülésére

1961. március 28.-án, 17 óra 30 perckor.

Előadók: Dr. PAPP FERENC egy. tanár: A földalatti üregek indexelése, c.

VENKOVITS ISTVÁN geológus: Tapasztalat-csere és konzultáció szovjet hidrogeológusokkal nagy hidrosztatikai nyomású karsztvizszint súlylyesztésekkel kapcsolatban.

Pontos megjelenést kérünk.

VEZETŐSÉG

Az MKBB és MKBT összehangolt 1961 évi március-április havi eseménynaptára.

MÁRCIUS

21-én megjelenik a márciusi TÁJÉKOZTATÓ

22-én klubnap a Lenin teremben (Bp. VI. Gorkij-fasor 46-48) 18-20 óráig

23-án Barlangkutatók alapfoku tanfolyama 17 ó. 30 perctől Petőfi gimnáziumban (Bp. I. Attila-u 1-3). Maucha László: Barlangtérképezés.

24-én Ásvány- és Kőzettani szakbizottság beszámolója folyamatban levő vizsgálataikról. (Bp. VIII. Puskin-u 3. Állattani előadó.) 18 órai kezdettel.

25-én az Ifjúsági Bizottság rendezésében barlangkutatók zártkörű táncdal egybekötött vidám találkozója. Megrendezzük a barlangkutatók "dupla vagy semmi" versenyét. Meghívó felmutatása kötelező, belépés megváltása 5 Ft. Meghívó igényelhető a titkárságtól.

A rendezvényt a VITUKI-ban tartjuk, Bp. VIII. Rákoczi-ut 41.
19-24 óráig.

30-án a Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság 17 óra 30-kor tartja az MTESZ székházában (Budapest V., Szabadság tér 17.) beszá-

moló és vita ülését. Előadók:

Dr. PAPP FERENC egyetemi tanár, társelnök:

A FÖLDALATTI ÜREGEK INDEXELÉSE.

VENKOVITS ISTVÁN főgeológus, társelnök:

Tapasztalatcsere és konzultáció szovjet hidrogeológusokkal nagy hidrosztatikai nyomású karsztvízszint süllyesztésekkel kapcsolatban.

ÁPRILIS

12-én klubnap a Lenin teremben.

13-án Barlangkutatók alapokú tanfolyama a Petőfi gimnáziumban, 17 óra 30 perckor. Tárgy: A barlangjárás «ABC-je», társelnöki összefoglaló, a két vasárnapi barlangjárás és a vizsga megbeszélése.

27-én Továbbképző előadás és vita kutatócsoportok és kisebb brigádok vezetői részére. Tárgy: Vezetés, szervezés, barlangpedagógia, előadó dr. Leél-Össy Sándor, felkért hozzászólók a társelnökök és titkárok, akiket ezután kér fel az Oktatási és Propaganda Szakbizottság, hogy vállalják a hozzászólást. Elsősorban idősebb, valamilyen vezetéssel már megbízott tagtársaink megjelenését kérjük.

26-án klubnap a Lenin teremben.

28-án a Biológiai szakbizottság tart előadást az állattani előadó teremben 18 órai kezdettel. (Bp. VIII. Puskin-u 3.) Előadó dr. Andrásy István, előadásának címe: A barlangok féregvilága. dr. Gere Géza előadásának címe: Biológiai vizsgálatok a baradlai laboratóriumban.